

Polska — Polen

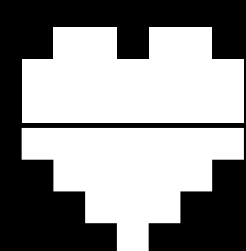

W SETNĄ ROZNIĆ PLEBISCYTU

NA ŚLĄSKU 20 MARCA 1921 ROKU

Deutschland — Niemcy

OPRACOWANIE WYSTAWY: SŁAWOMIR STANOWSKI
REDAKCJA TEKSTU: ALEKSANDRA NIESYTO
PROJEKT GRAFICZNY: JOANNA SOWA

KATOWICE
dla odmiany

MUZEUM HISTORII KATOWIC

PATRONAT MEDIALNY

PELNIAKULTURY.PL

WPROWADZENIE

Początek XX wieku stał się dla Śląska czasem, który zdecydował o losach regionu w międzywojniu, a konsekwencje ówczesnych wydarzeń widoczne są do dziś. Zakończenie I wojny światowej doprowadziło do rozpadu dawnego porządku politycznego i wielkich wielonarodowościowych monarchii. W celu ustalenia nowego ładu członkowie państw zwyciężkich postanowili, że podstawą podziałów terytorialnych w Europie staną się kryteria etniczne, z uwzględnieniem aspektów gospodarczych i politycznych. Problem dalszej przynależności państwowej dotyczył także Śląska. Jego mieszkańcy stanęli przed wyborem życia w Niemczech lub w nowej rzeczywistości w Polsce, albo w Czechach. Terytorium zarządzane przez jeden zwarty aparat administracyjny, będące znacznym okręgiem przemysłowym w Europie, miało zostać podzielone granicami nowo utworzonych państw. Dwa powstania śląskie (w latach 1919, 1920) oraz poprzedzony burzliwą kampanią plebiscyt doprowadziły do zaognienia sporu i wybuchu trzeciego powstania w maju 1921 roku. Pierwsze lata po podziale zmieniły życie wielu Ślązaków. Optujący za Polską przenosili się do województwa śląskiego, a popierający swe dotychczasowe państwo – w obawie przed spodziewanymi prześladowaniami – do prowincji śląskiej i dolnośląskiej.

Warto na moment przywołać wydarzenia, które miały miejsce podczas kampanii plebiscytowej i samego plebiscytu, by lepiej zrozumieć, czym kierowali się mieszkańcy tego regionu, decydując o swojej przyszłości. Niniejsza wystawa ma na celu przedstawienie wydarzeń na Śląsku od ratyfikacji traktatu wersalskiego w styczniu 1920 roku do plebiscytu, który odbył się 20 marca 1921 roku.

	Przechodzi do Czech		Głosuje, jednak bez względu na wynik głosowania przypadnie Czechom, jeżeli Górny Śląsk będzie przyłączony do Polski.
	Teren plebiscytowy		

TRAKTAT WERSALSKI I JEGO POSTANOWIENIA

Po ratyfikowaniu przez mocarstwa europejskie traktatu wersalskiego (10 stycznia 1920 roku) zgodnie z jego postanowieniami władzę na Górnym Śląsku przejęła Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa. W tym samym czasie teren plebiscytowy opuściły niemieckie wojsko i straż graniczna. Przewodniczącym Komisji mianowano generała i polityka Henriego Le Ronda, a jego zastępcami zostali: angielski płk Harold Francis P. Percival i Włoch, gen. Andreo de Marinis. Na Górny Śląsk skierowano wojska sojusznicze, w tym 15 tys. żołnierzy i oficerów, z czego 12 tys. stanowiło wojsko francuskie, a 3 tys. – włoskie. Brytyjczycy wystali swoje jednostki na Górny Śląsk dopiero przed plebiscytem w 1921 roku. Dowódcą wojsk sojuszniczych mianowany został francuski gen. Jules Victor Gratier. Decyzją dowódcy wojsk sprzymierzonych siły rozlokowano we wszystkich większych miastach na terenie plebiscytowym, co nastąpiło na przełomie stycznia i lutego 1920 roku.

POSTERUNEK WOJSKA FRANCUSKIEGO NA GÓRNYM ŚLĄSKU.
ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

MIĘDZYSOJUSZNICZA KOMISJA RZĄDZĄCA I PLEBISYTOTWA
NA GÓRNYM ŚLĄSKU. POWITANIE NA DWORCU KOLEJOWYM
W KATOWICACH PRZEWODNICZĄCEGO KOMISJI,
GEN. HENRIEGO LE RONDA.
ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

ARTYLERIA FRANCUSKA W KATOWICACH. WIDOCZNE ARMATY
75 MM SCHNEIDER WZ. 1897 Z PRZODKAMI I JASZCZAMI
AMUNICYJNYMI. OBSŁUGA UZBROJONA W KARABINKI
BERTHIER WZ. 1892. ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

WOJSKO FRANCUSKIE NA KATOWICKIM RYNKU. W ODDALI
SYNAGOGA. ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

WOJSKO FRANCUSKIE NA KATOWICKIM RYNKU.
CZWARTY OD PRAWEJ GEN. HENRI LE ROND.
ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

OSTATNIA PARADA WOJSK NIEMIECKICH W KATOWICACH,
18 STYCZNIA 1920 ROKU. ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

Z jakim uczuciem żegnamy odchodzących prusaków i z jakimi
nadziejami przyjmujemy wkraczające na Górny Śląsk
wojska sprzymierzone?

NAGŁÓWEK Z „GAZETY ROBOTNICZEJ”, 4 LUTEGO 1920 ROKU.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

Rozkaz wojskowy o obsadzeniu G. Śląska.

W r o c ł a w, 25. stycznia. Generalna komenda
6 korpusu ogłasza: Wojska niemieckie zaczną opu-
ścić G. Śląsk 5 dni później, niż z początku za-
mierzano. Pierwsza strefa górnośląska musi być
opróżniona 31. stycznia, o godz. 7 przed południem,
ostatnia 10 lutego, o godz. 7 przed południem.

ARTYKUŁ Z GAZETY
„GÓRNOŚLĄZAK”,
27 STYCZNIA 1920 ROKU.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ
BIBLIOTEKI CYFROWEJ

POLSKI I NIEMIECKI KOMISARIAT PLEBISCYTOWY

Dnia 11 lutego 1920 roku Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa przybyła do Opola, gdzie nastąpiło oficjalne przejęcie władzy nad Górnym Śląskiem. Pieczę nad 22 powiatami sprawowali kontrolerzy powiatowi, przy zachowaniu dotychczasowej administracji publicznej. W tym samym czasie powstały Polski Komisarjat Plebiscytowy w Bytomiu, kierowany przez Wojciecha Korfantego, oraz Niemiecki Komisarjat Plebiscytowy w Katowicach, ulokowany w hotelu „Centralnym,” niedaleko dworca kolejowego. Kierował nim Kurt Urbanek. Zadaniem Komisarjatów było reprezentowanie interesów ludności zamieszkującej sporny obszar. Polski Komisarjat został podzielony na 27 wydziałów zajmujących się różnymi dziedzinami życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Strona polska zorganizowała równocześnie powiatowe i gminne komitety plebiscytowe, które miały reprezentować jednostkę główną w terenie.

CZŁONKOWIE POLSKIEGO KOMISARIATU PLEBISCYTOWEGO W BYTOMIU.
W PIERWSZYM RZĘDZIE POŚRODKU SIEDZI WOJCIECH KORFANTY,
DRUGI OD LEWEJ KONSTANTY WOLNY, SZÓSTY OD LEWEJ STOI JÓZEF RYMER.
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

SPORZĄDZANIE LIST Z NAZWISKAMI GŁOSUJĄCYCH I KART DO GŁOSOWANIA.
ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

OKOLICZNOŚCIOWA KARTA
POCZTOWA „POWSTAŃCY ŚLĄSCY
NA LOMNITZU W BYTOMIU”
AUTORSTWA STANISŁAWA LIGONIA.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

Plebiscit-Kommissariat
für Deutschland.

Komissariat plebiscytowy
za Niemcami.

Fernsprecher: Kattowitz 2280 - 81, 3000 - 3003.

Tagebuch-Nr. / / K.

Bei allen Beantwortungen erbitten
wir die Angabe obiger Tagebuch-Nr.

WOJCIECH KORFANTY, POLSKI KOMISARZ
PLEBISCYTOWY.

ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

LEGITYMACJA NR 4893 WYSTAWIONA
PRZEZ POLSKI KOMISARIAT PLEBISCYTOWY W BYTOMIU.
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

KAMPANIA PLEBISCYTOWA

Agitacja wyborcza rozpoczęła się od pierwszych dni po ratyfikacji traktatu wersalskiego. Obie strony szukały argumentów, które miały poróżnić społeczeństwo, tak by zwerbować jak największą liczbę osób niezdecydowanych. Głównymi kwestiami zapalnymi były: wspólna historia (średniowieczne osadnictwo, pochodzenie Piastów Śląskich, długa rozłąka z Polską i wielowiekowa przynależność spornego terenu kolejno do Czech, Austrii, Prus i Niemiec po zjednoczeniu), problem etniczny (przynależność etniczna, wpływ germanizacji w XIX wieku).

Narastające przez lata stereotypy znalazły ujście w propagandzie obu stron. Polacy porównywali Niemców do Krzyżaków, widzieli w nich bogatych junkrów i germanizatorów, Niemcy zaś utożsamiali Polaków z wyzyskującą poddanych szlachtą.

NIEMIECKI AFISZ PROPAGANDOWY
„JAK POLSKA GÓRNY ŚLĄSK ZAGARNIAĆ CHCE”.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

POLSKI AFISZ PROPAGANDOWY
„GÓRNY ŚLĄSK MUSI BYĆ NASZ”.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ
POLONA

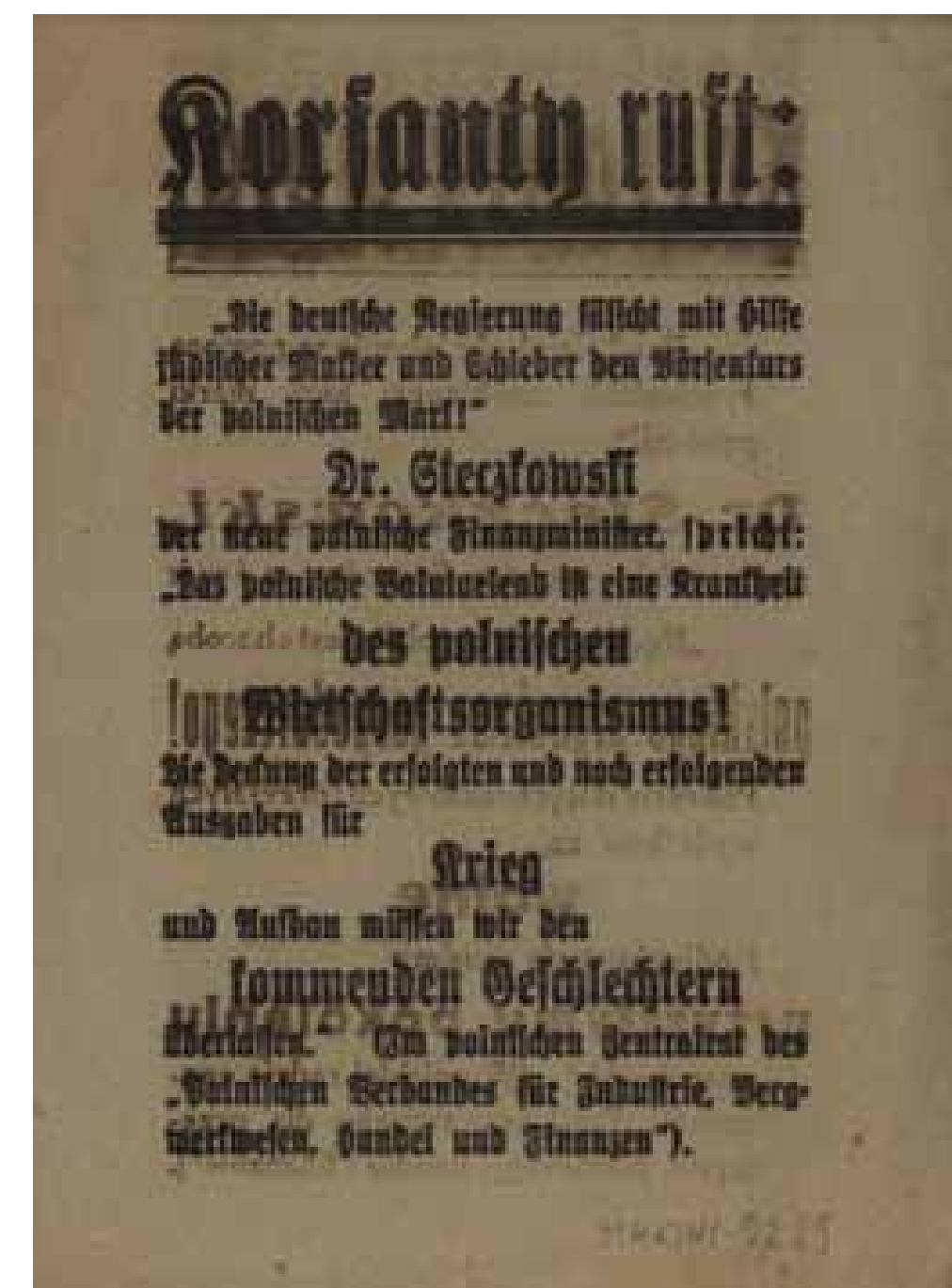
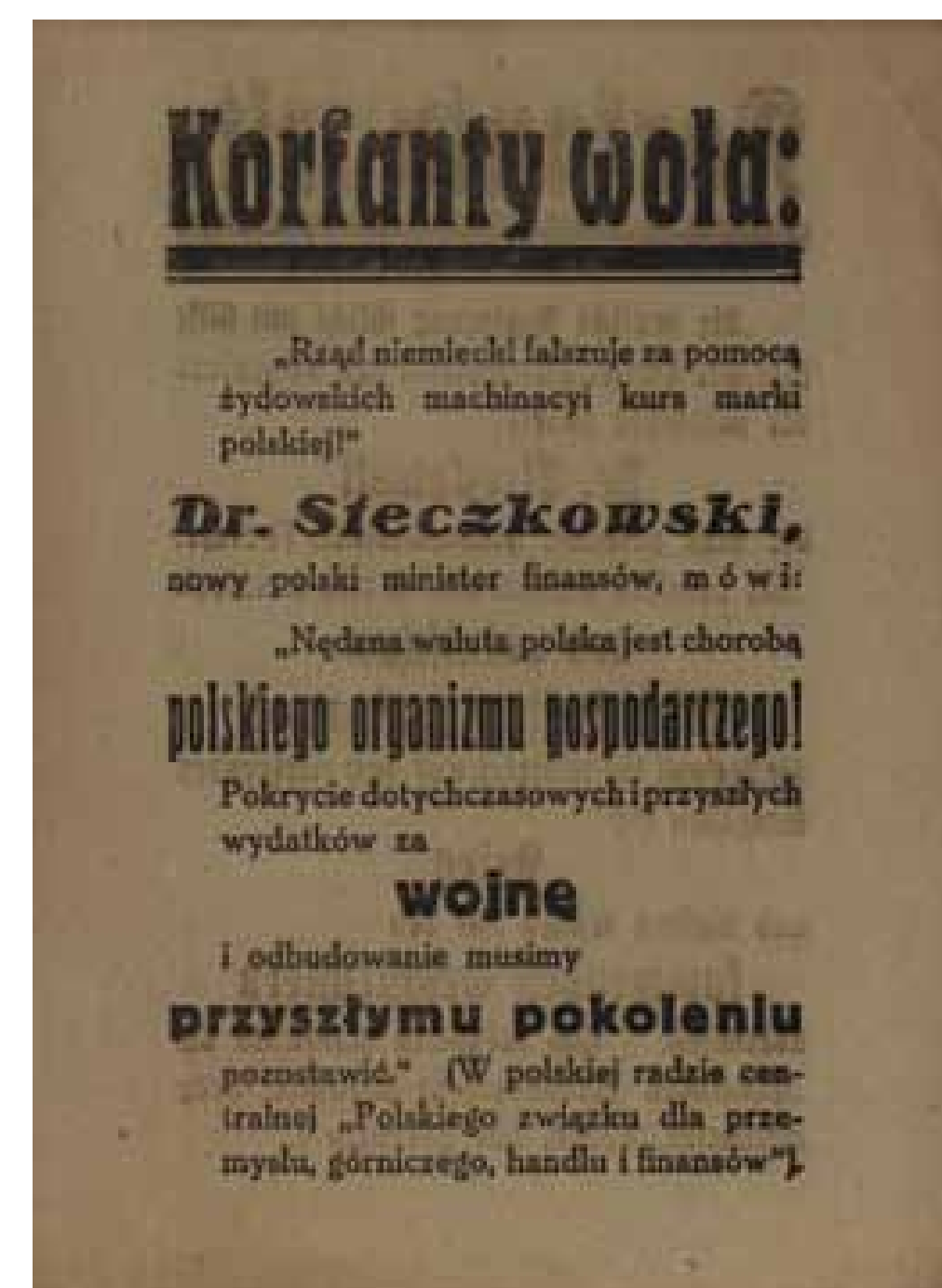
PLAKAT PLEBISCYTOWY
Z HASŁEM „WÄHLT DEUTSCH”
TŁUM. „GŁOSUJCIĘ ZA NIEMCAMI”.
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

NIEMIECKI PLAKAT PROPAGANDOWY
„DIE DEUTSCHE MARK STEIGT DIE POLONISCHE
MARK FÄLLT” („NIEMIECKA MARKA ROŚNIE,
POLSKA MARKA SPADA”).
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

PROPAGANDOWA ILUSTRACJA Z CZASU PLEBISCYTU
NA GÓRNYM ŚLĄSKU AUTORSTWA STANISŁAWA
LIGONIA. ILUSTRACJA UKAZAŁA SIĘ NA STRONIE
TYTUŁOWEJ CZASOPISMA „KOCYNDER”, NR 26,
W DNIU PLEBISCYTU.
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

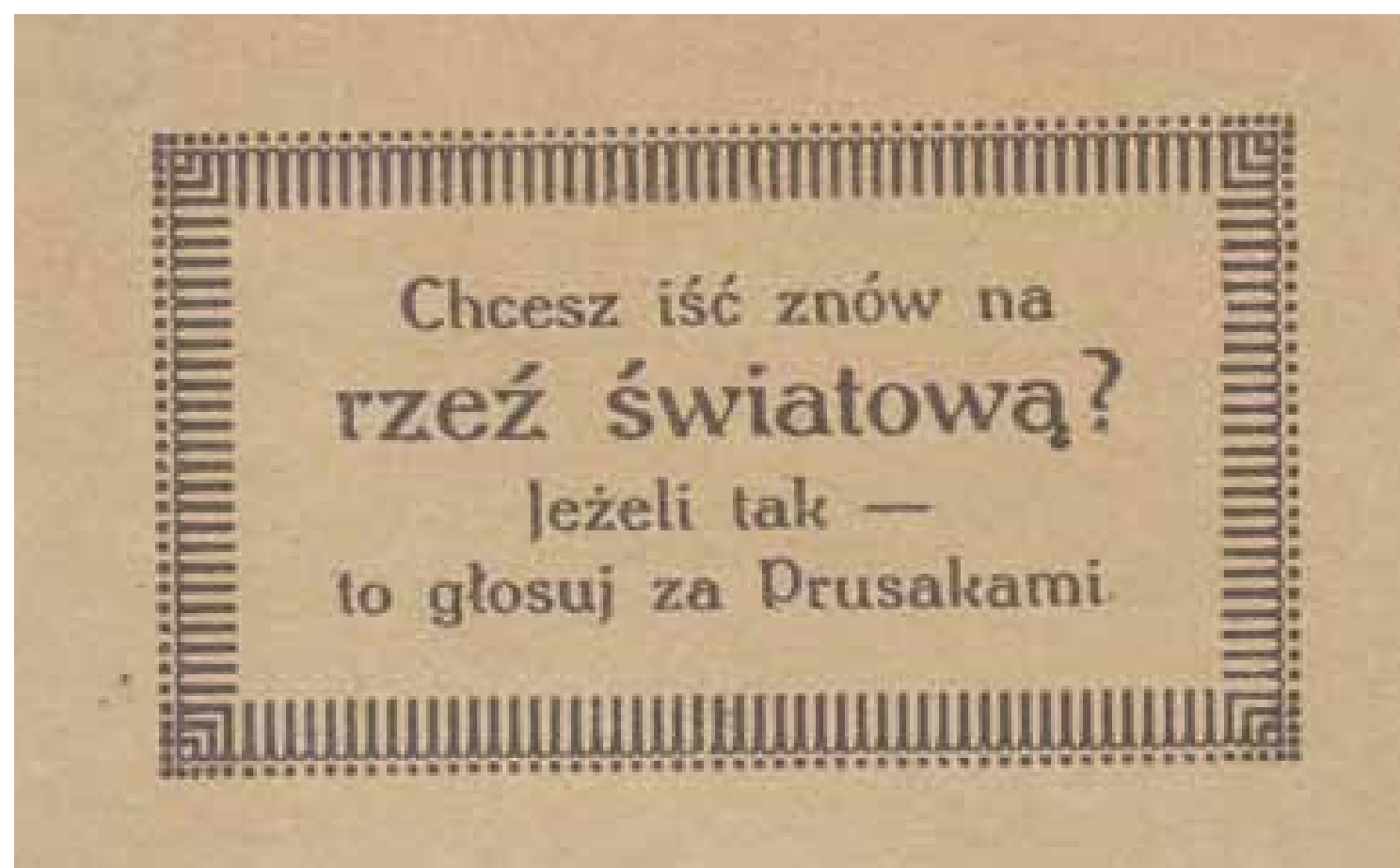
NIEMIECKA ULOTKA
PROPAGANDOWA
„KORFANTY WOŁA”.
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

KAMPANIA PLEBISCYTOWA

Najważniejsze argumenty podawane przez obie strony dotyczyły wydarzeń bieżących. Niemcy próbowali przekonać opinię międzynarodową, że Polska jest państwem młodym, niestabilnym, tzw. państwem sezonowym, które zaprzepaści potencjał okręgu przemysłowego, doprowadzając region do zapaści gospodarczej przez oderwanie od niemieckich oraz innych zachodnioeuropejskich rynków zbytu. Strona polska ostrzegała przed kontrybucjami, które zostaną nałożone na Niemcy, a które trzeba będzie spłacać przez wiele lat, co wywoła inflację.

Innym argumentem były składane obietnice. Niemcy zadeklarowali, że Górny Śląsk otrzyma szeroką autonomię, co w przyszłości skutkowało nawet utworzeniem na tym terenie osobnego landu. Polska również podjęła temat autonomii. Już 15 lipca 1920 roku Sejm Ustawodawczy przyjął ustawę (zwierającą tzw. statut organiczny), która po podziale miała zagwarantować Ślązacom autonomię. Obiecywano, że II Rzeczypospolita będzie dla Śląska i Ślązaków miejscem sprawiedliwym, a Górnośląski Okręg Przemysłowy odegra szczególną rolę w budowie nowej, nowoczesnej gospodarki.

POLSKA ULOTKA PROPAGANDOWA Z 1920 ROKU.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

POLSKA ULOTKA PROPAGANDOWA Z 1920 ROKU.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

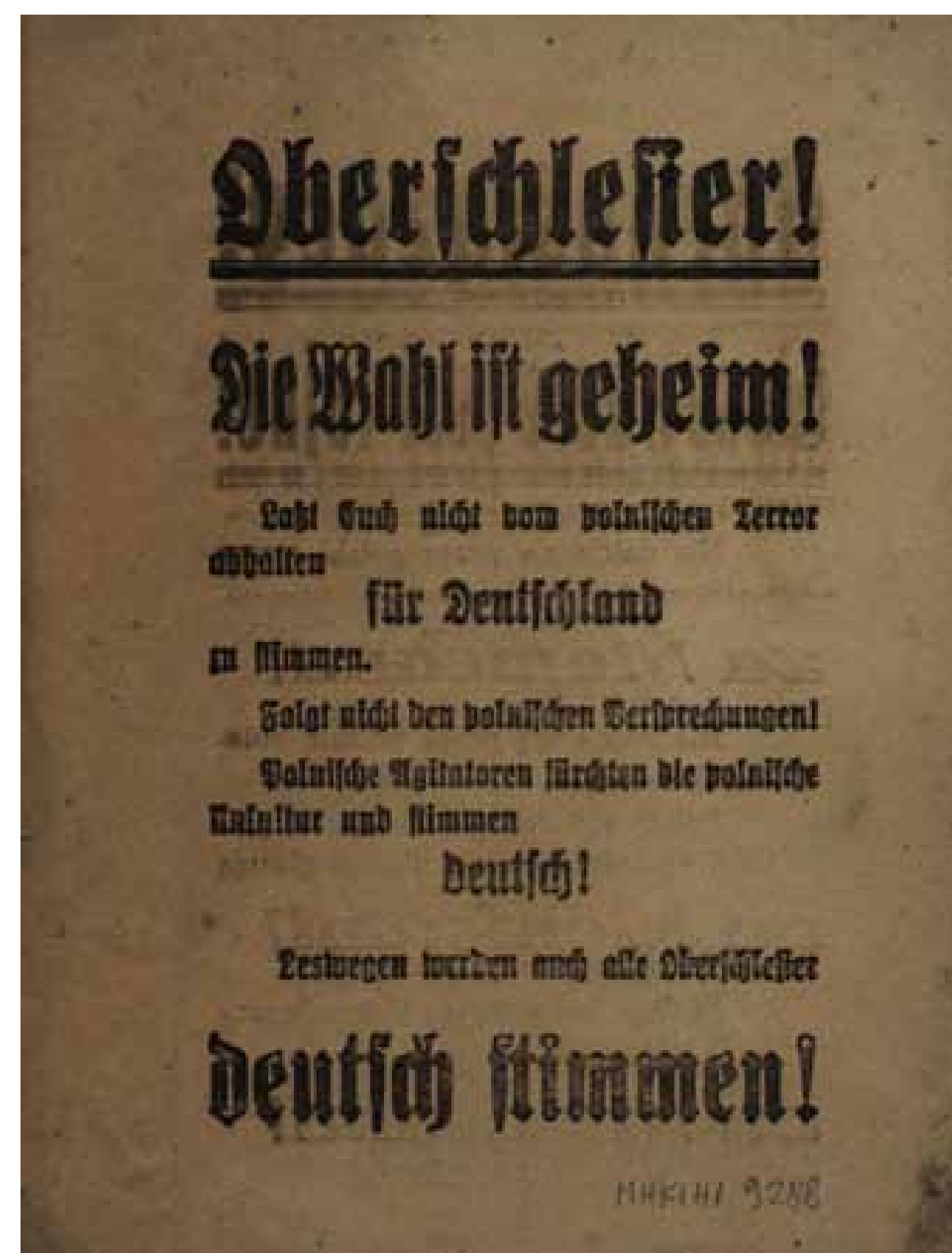
POLSKA ULOTKA PROPAGANDOWA Z 1920 ROKU.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

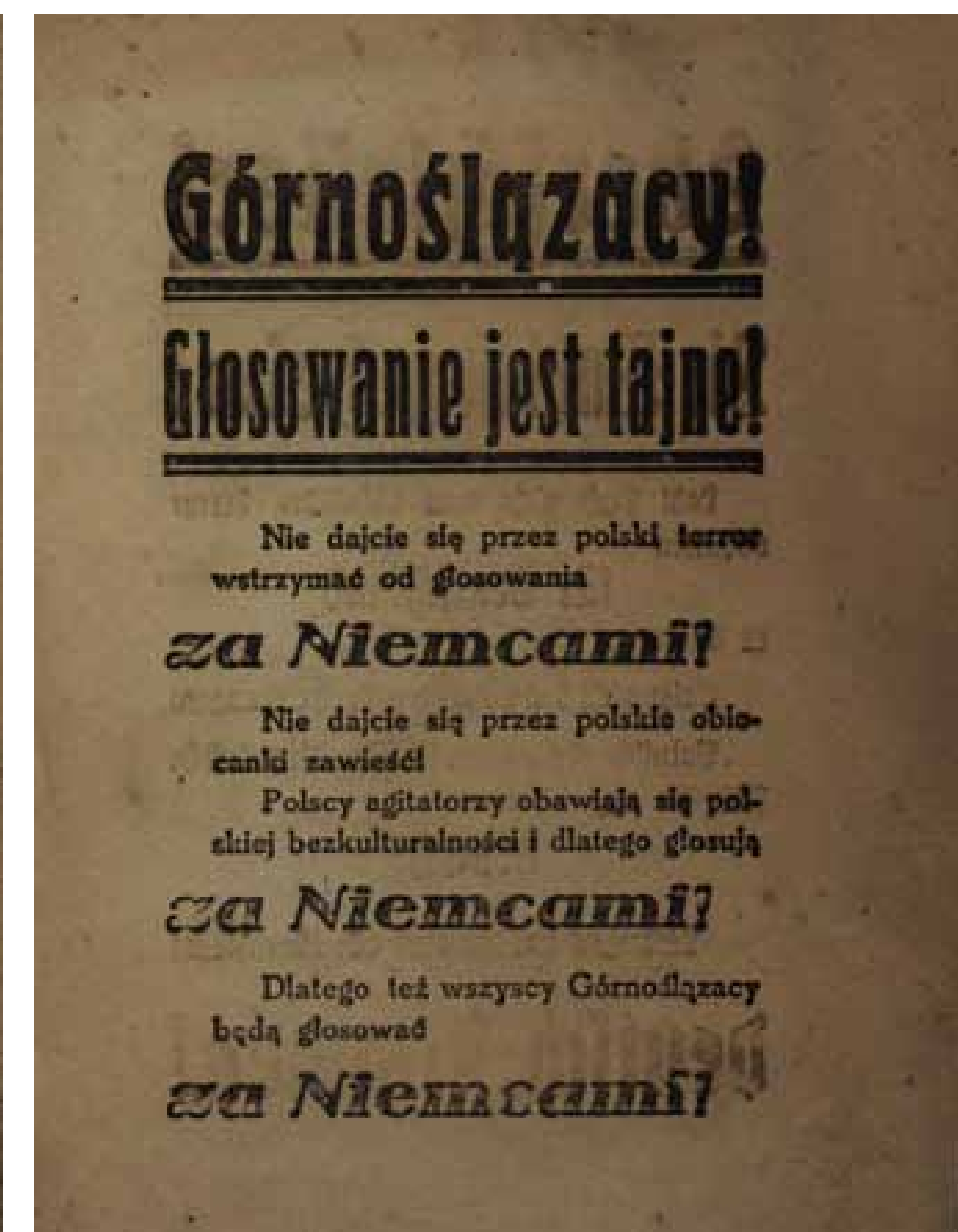
POLSKA ULOTKA PROPAGANDOWA Z 1920 ROKU.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

CEGIEŁKA „NA PLEBISCYT GÓRNOŚLĄSKI”.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

ULOTKA PLEBISCYTOWA W JĘZYKU POLSKIM I NIEMIECKIM WZYWAJĄCA DO GŁOSOWANIA ZA NIEMCAMI. ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

ZAOGNIENIE KONFLIKTU – II POWSTANIE ŚLĄSKIE

Konflikty na tle narodowościowym po zakończeniu I wojny światowej były na Śląsku powszechne. Pierwsze wybuchły jeszcze w listopadzie 1918 roku, kiedy na terenie przygranicznym naprzeciw niezadowolonej ludności stanęło uzbrojone wojsko oraz Grenzschutz. Zdecydowanie i skutecznie tłumity one wszelkie propolskie wystąpienia, doprowadzając do wybuchu I powstania w sierpniu 1919 roku. W myśl ratyfikowanego traktatu wersalskiego wspomniane formacje na początku 1920 roku opuściły teren plebiscytowy, ustępując miejsca wojskom alianckim. Nowa sytuacja sprawiła jednak, że pokój, z powodu zaniedbań Międzynarodowej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej, był krótkotrwały. W myśl traktatu na obszarze spornym administracja i policja miały składać się zarówno z Niemców, jak i Polaków. Tak się jednak nie stało, co w dalszym ciągu doprowadzało do napięć społecznych. Niezadowoleni Polacy wyrazili sprzeciw 25 kwietnia 1920 roku w Opolu, gdzie odbył się protest przeciwko antypolskiej działalności niemieckiej policji (Sicherheitspolizei). Domagano się stworzenia nowej polsko-niemieckiej Policji Plebiscytowej (Abstimmungspolizei).

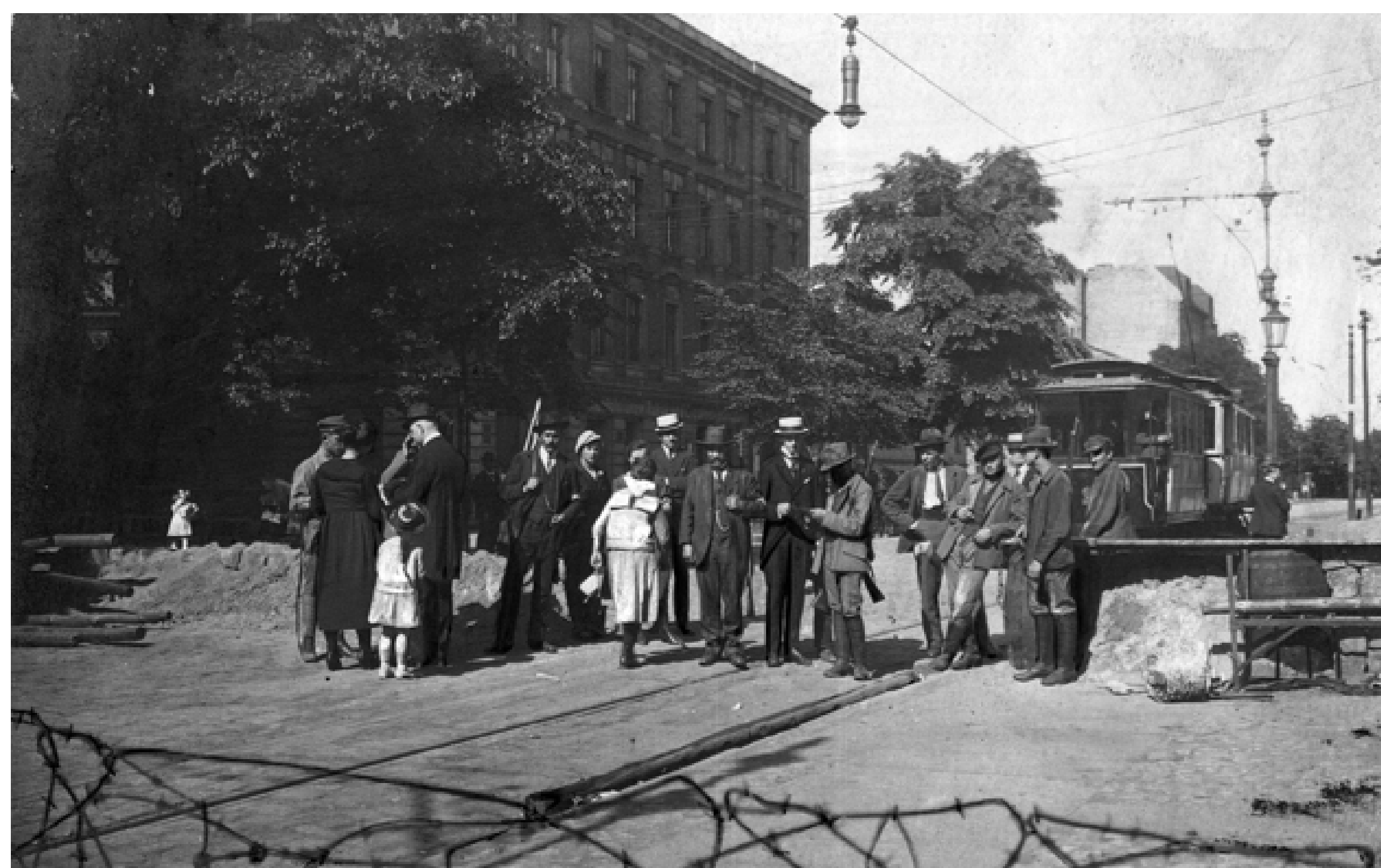
LEKARZ ANDRZEJ MIEŁĘCKI.
ZE ZBIORÓW MUZEUM
CZYNU POWSTAŃCZEGO
W GÓRZE ŚW. ANNY – ODDZIAŁU MUZEUM
ŚLĄSKA OPOLSKIEGO

NEKROLOG ZAMORDOWANEGO LEKARZA
ANDRZEJA MIEŁĘCKIEGO ZAMIESZCZONY
W „NOWINACH RACIBORSKICH” 23 SIERPNIĄ 1920 ROKU.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

WNĘTRZE BIURA POLSKIEGO KOMITETU PLEBISCYTOWEGO W KATOWICACH ZDEMOLOWANE PRZEZ BOJÓWKI NIEMIECKIE.
ZE ZBIORÓW MUZEUM CZYNU POWSTAŃCZEGO W GÓRZE ŚW. ANNY – ODDZIAŁU MUZEUM ŚLĄSKA OPOLSKIEGO

BARYKADA POWSTAŃCZA NA FRIEDRICHSTRASSE (OBECNIE UL. WARSZAWSKA)
W KATOWICACH. ZE ZBIORÓW MUZEUM CZYNU POWSTAŃCZEGO W GÓRZE ŚW. ANNY –
ODDZIAŁU MUZEUM ŚLĄSKA OPOLSKIEGO

Plebiscit-Kommissariat für Deutschland
Abtlig. C. U. D.
Kattowitz O.-S.

ZAOGNIENIE KONFLIKTU II POWSTANIE ŚLĄSKIE

Konflikt zaognił jeszcze bardziej napięcie na teren plebiscytowy nacjonalistycznych bojówek niemieckich, co doprowadziło do częstych starć na przełomie maja i sierpnia. Sytuacja na Śląsku zaczęła się pogarszać, kiedy z Warszawy dotarły informacje o nieudanej ofensywie polskiej przeciwko bolszewikom. Wśród ważniejszych incydentów przyspieszających wybuch powstania należy wskazać zamordowanie 17 sierpnia 1920 roku dr. Andrzeja Mielęckiego i zniszczenie Polskiego Komitetu Plebiscytowego w Katowicach. Po tych wydarzeniach konfrontacja zbrojna była nieunikniona. W kolejnych dniach powstańcy, za zgodą Wojciecha Korfanteo i Alfonsa Zgrzebnioka, opanowali większą część okręgu przemysłowego. Walkami zostały objęte powiaty: katowicki, bytomski, tarnogórski, rybnicki, zabrzański i lubliniecki. Powstańcy omijali jedynie większe miasta, w których stacjonowały wojska alianckie. Kolejny zryw powstańców przyniósł sukces, a powstanie trwające od 18 do 25 sierpnia doprowadziło do spełnienia żądań wysuwanych przez stronę polską, a następnie do ustabilizowania sytuacji.

DO LUDU GÓRNOŚLĄSKIEGO!

Dosyć grozy i rozlewu krwi! Przedstawiciele sprawy niemieckiej i polskiej zbliżyli się do siebie, ażeby naszemu ludowi przywrócić spokój, ład i niezamąconą możliwość pracy.

Wszyscy pragniemy przywrócenia prawnych stosunków. Nie przesądzając istniejących praw, znaleźliśmy na wspólnych naradach drogę do porozumienia na następującej podstawie:

- 1) Emisje sędziów i sądownictwo jest na terenie Górnego Śląska polskie, co jest zgodne z postanowieniami Komisji Plebiscytowej w Orlu.
- 2) Wydziały sądownicze, które po wojnie zostały utworzone, powinny być przywrócone do polskiej kadencji i podległości.
- 3) Wydziały sądownicze, które zostały utworzone w celu wyłączenia sprawy z sądownictwa polskiego, powinny być przywrócone do polskiego sądownictwa.
- 4) Wydziały sądownicze, które zostały utworzone w celu wyłączenia sprawy z sądownictwa polskiego, powinny być przywrócone do polskiego sądownictwa.

Zaniechajcie więc odąd wszelkich gwałtów, złóżcie broń i wróćcie do spokojnej pracy!

Polski Komisariat Plebiscytowy dla Górnego Śląska, Narodowa Partia Robotnicza, Polska Partia Socjalistyczna, Chrześcijańskie Zjednoczenie Ludowe, Zjednoczenie Zawodowe Polskie, Centralny Związek Zawodowy Polaków, Związek Robotników Śląskich.

AN DAS OBERSCHLESISCHE VOLK!

Genug des Blutes und des Schreckens! Die Vertreter der deutschen und polnischen Sache haben sich zusammen gefunden, um unserm Volke Ruhe, Frieden und ungestörte Arbeit wiederzugeben.

Wir alle wollen die Wiederherstellung des gesetzmässigen Zustandes. In gemeinsamen Beratungen haben wir den Weg zur Verständigung auf folgender Grundlage, ohne den bestehenden Gesetzen vorzugreifen, gefunden:

- 1) Entfernung der Richterämter und Ersatz derselben bis zur möglichsten baldigen Aufstellung einer Abstammungsliste durch eine gerichtliche Kommission, die sich zur Hälfte aus ober-schlesischen Polen und Deutschen zusammensetzt.
- 2) Ansetzung derjenigen, welche nach dem 1. August 1919 nach Oberschlesien eingezogen sind, als Richter, die durch berufliche Unfähigkeit... (text continues)
- 3) Wahrung der Waffen stillgelegten oder abzugeben, oder der unrichtigen Besitz mit dem die schlesische Sache, insbesondere mit ständiger Zustimmung, geändert werden.
- 4) Angewandte Fälle gegen Angehörige der polnischen Sache zu unterstützen, insbesondere ist jede Einwirkung durch Unvollständigkeit oder Unklarheit im Arbeitsverhältnis oder im Privatleben, jeder Zwang wegen Zugehörigkeit zu einer politischen oder wirtschaftlichen Organisation verboten.

Lastet darum ab von allen Gewalttaten, legt die Waffen nieder, kehrt zu Eurem Tagewerk zurück!

Für die deutschen politischen Parteien u. Gewerkschaften: ... Für die polnischen politischen Parteien u. Gewerkschaften: ...

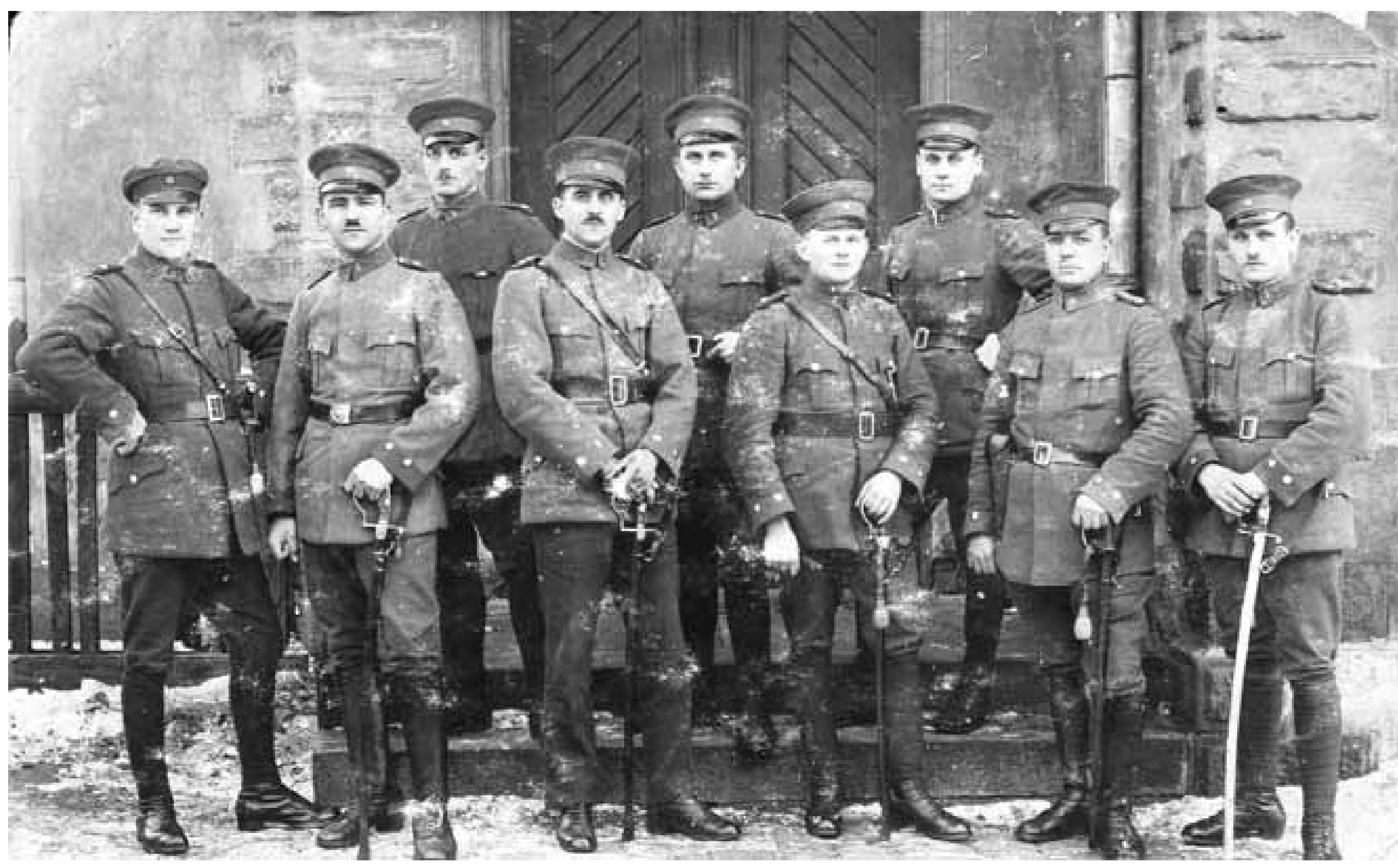
ODEZWA WOJCIECHA KORFANTEGO DO „LUDU GÓRNOŚLĄSKIEGO”. ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

Żądania polskich organizacji politycznych i zawodowych.

Katowice, 20 sierpnia. Zastępcy polskich organizacji politycznych i zawodowych wysłali do Międzysyjskiej Komisji Plebiscytowej w Orlu memoriał z prośbą o spełnienie następujących żądań: 1) ukarania inicjatorów, którzy w dniu 17 bm. spowodowali zaburzenia niemieckie, skierowane przeciwko Polakom, a po ukaraniu wydalenia ich z obwodu plebiscytowego; 2) natychmiastowego wydalenia policji bezpieczeństwa i ukarania tych członków policji bezpieczeństwa, którzy brali czynny udział w zaburzeniach i którzy wydawali aresztowanych Polaków na łup rozbawionego tłumy lub też nie przeszkadzali mordercom odnośnie spowiewaniu Polaków; 3) nowego składu władz i sądów i wydalenia z nich urzędników, którzy się na Górnym Śląsku nie rodzili; 4) wydalenia wszystkich tych, którzy się na Górnym Śląsku nie rodzili i dotąd w ostatnich dwóch latach przywdęrowali; 5) utworzenia strażnicy obywatelskiej na całym obszarze górnośląskim, składającej się z Górnoszlązaków obu narodowości; 6) zapłacenia szkód wyrządzonych w miesiącu Katowicach podczas zaburzeń i to po upływie jednego tygodnia licząc od dnia stawienia wniosku; 7) zapłacenia szych strajkowych tym górnikom, którzy złożyli pracę na znak protestu przeciwko zaburzeniom w Katowicach. Pierwszym dniem strajkowym jest 19. sierpnia.

Memoriał kończy się uwagą, że organizacje postanowiły przeprowadzić żądania wszelkimi środkami, jakimi rozporządzają. Żądania podpisały: Zjednoczenie Zawodowe Polskie, Centralny Związek Zawodowy Polaków, Narodowa Partia Robotnicza i Polska Partia Socjalistyczna.

RELACJA Z KATOWIC ZAMIESZCZONA W „NOWINACH RACIBORSKICH” Z 21 SIERPNI 1920 ROKU. ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

GRUPA FUNKCJONARIUSZY APO. W PIERWSZYM SZEREGU, DRUGI OD LEWEJ JERZY MAŃKA, TRZECI MAKSYMILIAN MAŃKA. ZE ZBIORÓW MUZEUM CZYNNU POWSTAŃCZEGO W GÓRZE ŚW. ANNY – ODDZIAŁU MUZEUM ŚLĄSKA OPOLSKIEGO

Rewizje w niemieckim Komisaryacie Plebiscytowym.

Katowice, 20 sierpnia. Francuskie wojsko urządziło dziś przed południem rewizję w biurach niemieckiego Komisaryatu Plebiscytowego. Wojsko zabrano wszelkie akta i papiery dotyczące głosowania ludowego. Wobec tego niemiecki Komisaryat jest zmuszony przerwać swoją pracę plebiscytową. Powód rewizji nie jest znany.

Zamknięcie szkół w Katowicach.

Katowice, 20 sierpnia. Wskutek wypadków ostatnich dni zamknięto wszystkie szkoły tak w mieście jak i w powiecie. Nauka ma się rozpocząć w poniedziałek, dnia 23. sierpnia.

Położenie z piątku przed południem.

Katowice, 20. sierpnia. Do godziny 12. w południe panował w mieście spokój. Wzburzenie zwiększa się jednak każdej chwili. Francuskie wojsko zajęły także Rynek i teatr miejski. Włoskie wojska stoją w pogotowiu w koszarach.

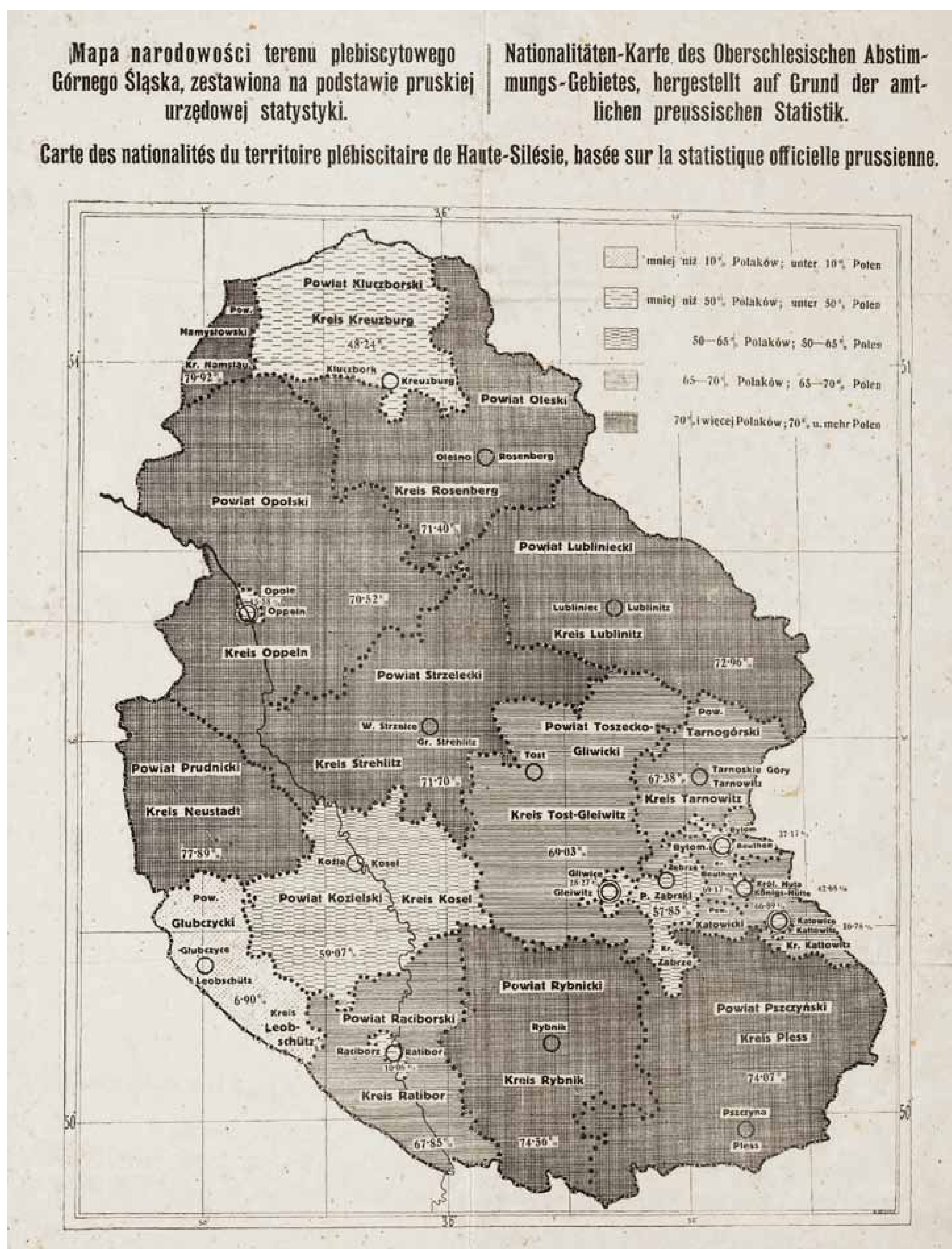
RELACJA Z KATOWIC ZAMIESZCZONA W „NOWINACH RACIBORSKICH” Z 21 SIERPNI 1920 ROKU. ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

PRZYGOTOWANIE DO PLEBISCYTU

Jesienią sytuacja na Górnym Śląsku tymczasowo ustabilizowała się. Nie zdecydowano jednak o dacie przeprowadzenia plebiscytu. Zgodnie z traktatem wersalskim głosowanie powinno odbyć się: najszybciej po 6 miesiącach i nie później niż 18 miesięcy po przybyciu Komisji Międzysojusznicy – czyli między 11 sierpnia 1920 roku a 11 sierpnia 1921 roku. Strona polska domagała się plebiscytu jak najszybciej, co zakończyłoby długotrwały spór dzielący społeczeństwo, Niemcy – po porażce w II powstaniu oraz nieudanych pertraktacjach na arenie międzynarodowej – dążyli do przesunięcia daty głosowania na późniejszy termin.

Kolejną sporną kwestią, która pojawiła się po powstaniu i problemach związanych z niemieckimi bojówkami, było określenie grupy obywateli uprawnionych do głosowania. W pierwotnym tekście traktatu mowa była jedynie o mieszkańcach terenu plebiscytowego, ale aneks do umowy dopuszczał również osoby, które urodziły się na tym terenie, ale na nim nie mieszkały w chwili głosowania (200 tys. uprawnionych).

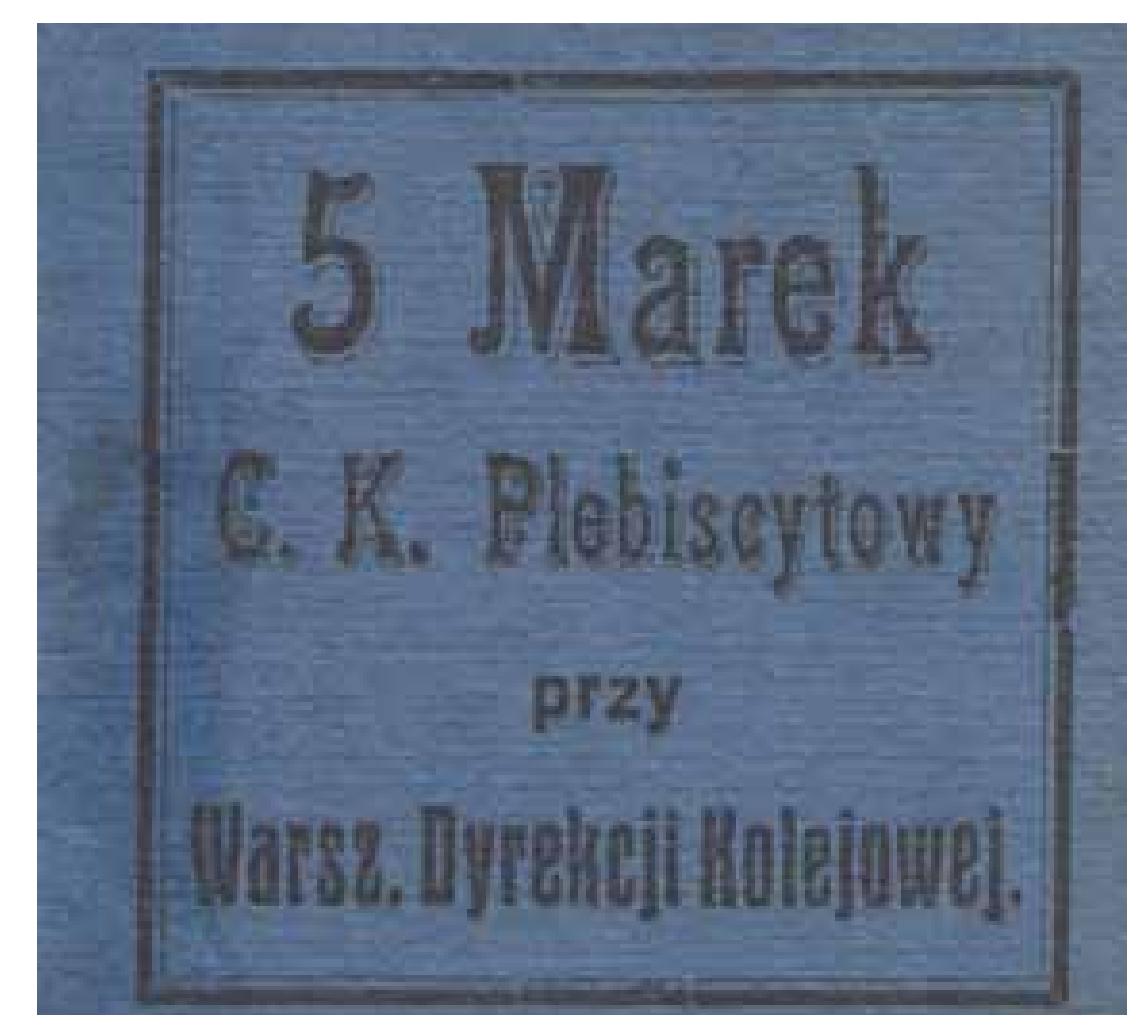
„MAPA NARODOWOŚCI TERENU PLEBISCYTOWEGO GÓRNEGO ŚLĄSKA ZESTAWIONA NA PODSTAWIE PRUSKIEJ URZĘDOWEJ STATYSTYKI”. ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

PIECZĘĆ Z OKRESU PLEBISCYTU NA GÓRNYM ŚLĄSKU. ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

POLSKA ULOTKA PROPAGANDOWA. ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

CEGIEŁKA PLEBISCYTOWA O WARTOŚCI 5 MAREK WYDANA PRZEZ CENTRALNY KOMITET PLEBISCYTOWY PRZY WARSZAWSKIEJ DYREKCJI KOLEJOWEJ. ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

POLSKA ULOTKA PROPAGANDOWA. ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ POLONA

PRZYGOTOWANIE DO PLEBISYTU

W lutym 1921 roku Komisja Międzysojusznicza, po konsultacjach z zachodnimi mocarstwami, podjęła decyzję w sprawie plebiscytu, wyznaczając termin na 20 marca 1921 roku. Zdecydowano też o udziale emigrantów w głosowaniu, co było pomysłem strony polskiej. Niemcy jednak lepiej wykorzystali tę możliwość, co wywołało niezadowolenie ludności polskiej. By wziąć udział w głosowaniu, wyborcy 1 stycznia 1921 roku musieli mieć skończone 20 lat, urodzić się i mieszkać na terenie plebiscytowym, urodzić się na obszarze plebiscytowym, ale już na nim nie mieszkać, nie urodzić się na obszarze plebiscytowym, ale osiedlić się na nim przed 1 stycznia 1904 roku lub być wysiedlonymi przed 1920 rokiem przez władze niemieckie.

ULOTKA PROPAGANDOWA „POLKI GÓRNOŚLĄSKIE”.
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

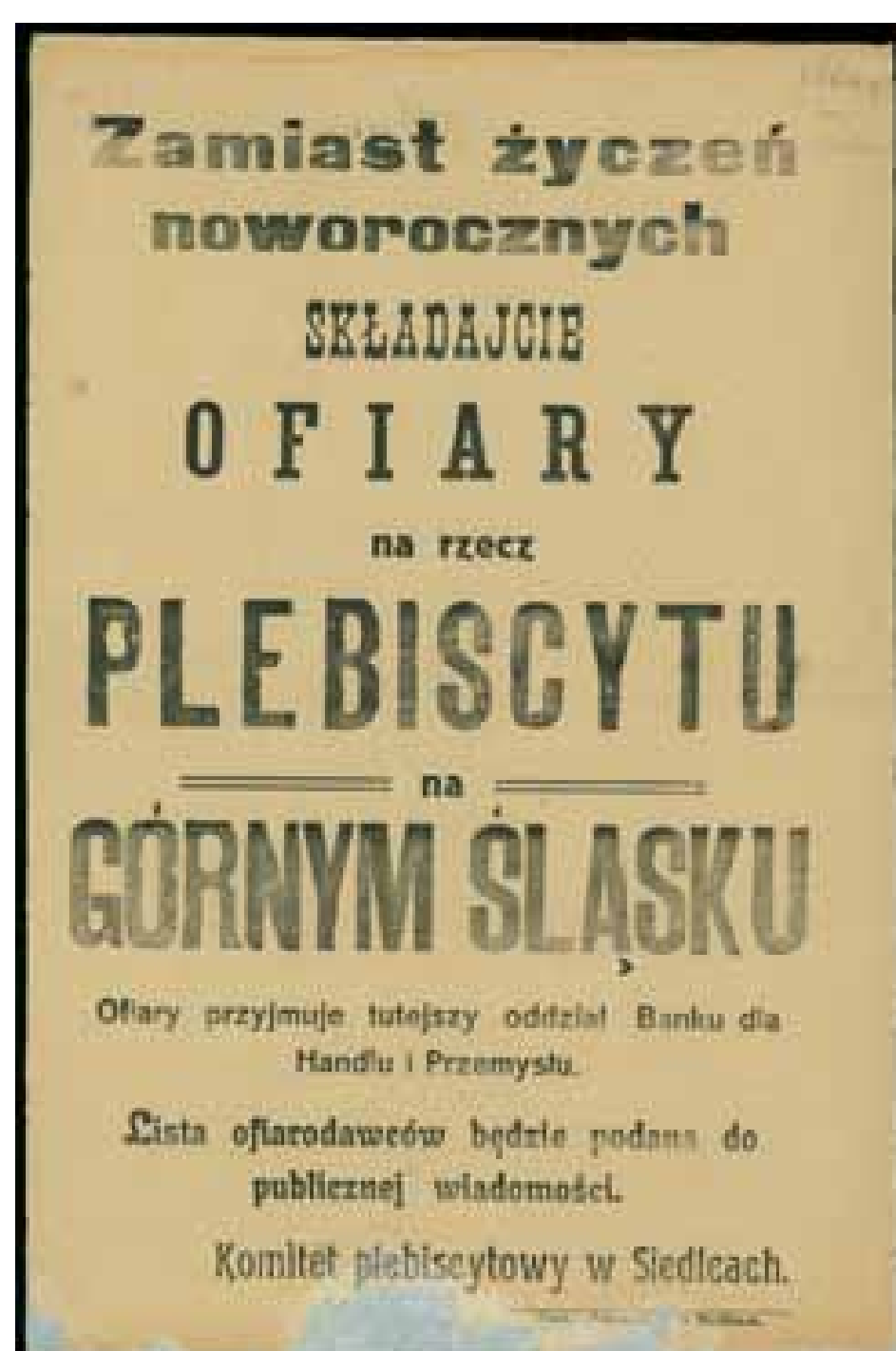
POLSKA ULOTKA PROPAGANDOWA
„KTO GŁOSUJE ZA NIEMCAMI”.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI
NARODOWEJ POLONA

PLAKAT PLEBISYTOTY „GEBET DER HEIMAT:
OBERSCHLESILIEN BLEIBE DEUTSCH”
(„MODLITWA OJCZYZNY: GÓRNY ŚLĄSKU
POZOSTAŃ NIEMIECKI”).
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

POLSKA ULOTKA
PROPAGANDOWA „PLEBISYCYT
WOLA LUDU DOKONA CUDU”.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI
NARODOWEJ POLONA

POLSKA ULOTKA
PROPAGANDOWA.
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI
NARODOWEJ POLONA

GRUPA EMIGRANTÓW Z NADREINII BIORĄCA UDZIAŁ W PLEBISYCIE.
ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

PLEBISCYT

Plebiscyt przeprowadzono w niedzielę 20 marca 1921 roku. Do głosowania upoważnione zostały 1 220 524 osoby. Udział wzięło 97% (1 190 637 osób) uprawnionych, z czego 19,3% (191 308 osób) stanowili emigranci. Każdy wyborca otrzymał dwie karty z dwujęzycznym napisem „Polska/Polen” oraz „Niemcy/Deutschland”. Za przyłączeniem terenu do Polski zagłosowało 40,3% uprawnionych, a za pozostaniem w granicach Niemiec 59,4% głosujących. Sytuacja była o tyle skomplikowana, że za Polską opowiedziały się w większości osady wiejskie, a za Niemcami głównie duże miasta.

Jeszcze przed podaniem oficjalnych wyników Niemcy ogłosili swoje zwycięstwo, organizując 22 marca 1921 roku triumfalną manifestację na ulicach Opola i domagając się natychmiastowej decyzji w sprawie pozostawienia całego Górnego Śląska w granicach Niemiec. Powołując się na postanowienia traktatu wersalskiego, Międzysojusznicza Komisja – po analizie wyników głosowania – miała wytyczyć proponowaną granicę i przedłożyć ją do akceptacji mocarstwom zachodnim. Decyzja ta nie była jednak łatwa, ponieważ w Komisji zabrakło jednomyślności. Strona francuska popierała pomysł podziału zgodnie z tzw. linią Korfantego, która zakładała przyłączenie do Polski większości terenu plebiscytowego z całym okręgiem przemysłowym. Włosi i Anglicy poparli żądania niemieckie, chcąc pozostawić większą część spornego terenu w granicach Rzeszy. Polsce przypadłyby tylko skrawki powiatu katowickiego, powiat pszczyński oraz rybnicki. Brak jednomyślności wprowadzał dodatkowy niepokój po stronie polskiej, co wywołało napiętą atmosferę. Wybuch kolejnego powstania wydawał się nieunikniony.

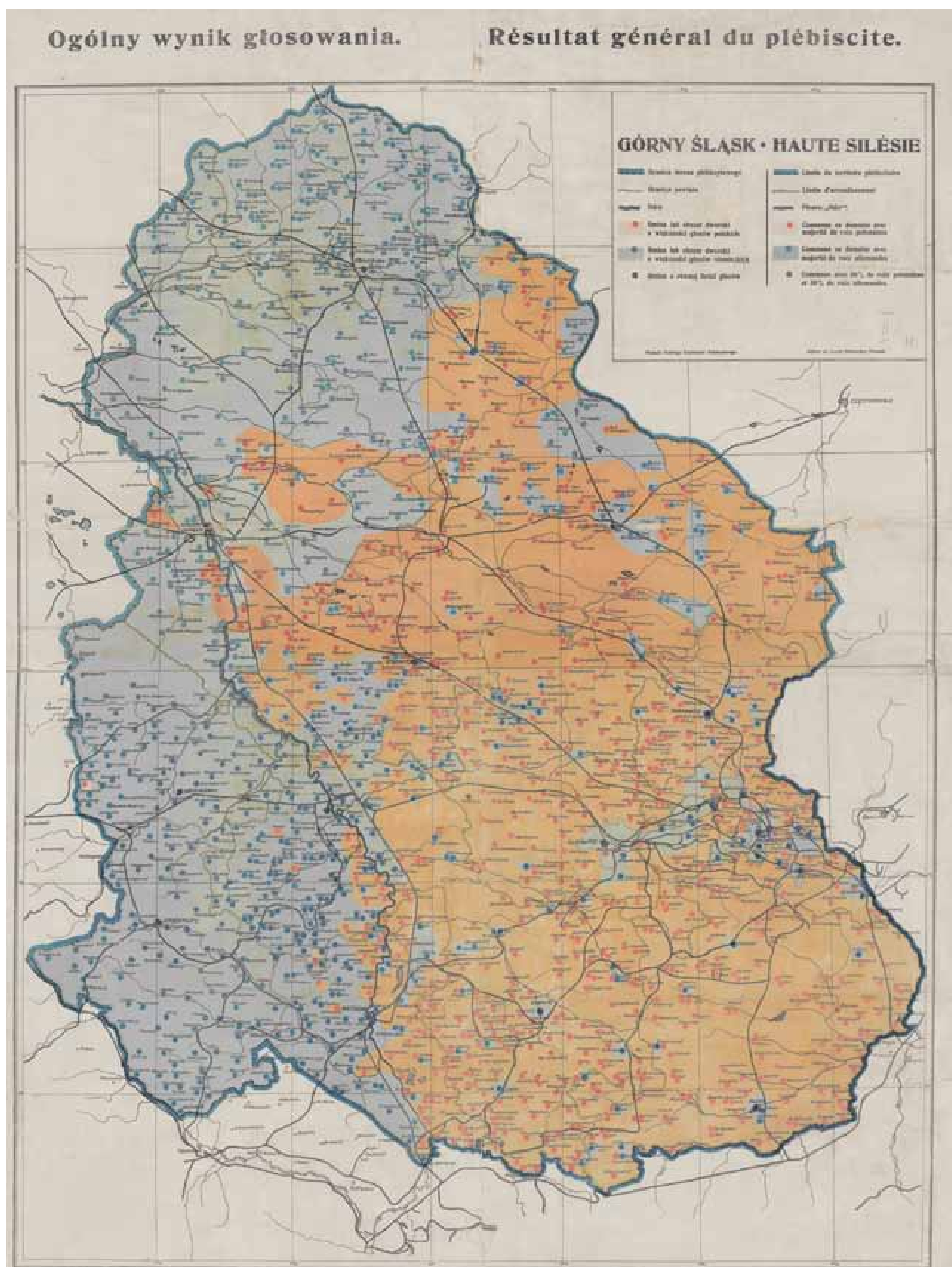
PLAKAT „ZIEMIA GÓRNEGO ŚLĄSKA
NALEŻY DO...”
ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ
POLONA

RELACJA Z „GAZETY ROBOTNICZEJ”
Z 20 MARCA 1921 ROKU.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

RELACJA Z „GAZETY ROBOTNICZEJ”
Z 22 MARCA 1921 ROKU.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

OGÓLNY WYNIK GŁOSOWANIA W PLEBISYCIE. MAPA ZE ZBIORÓW CYFROWEJ BIBLIOTEKI NARODOWEJ
POLONA

Powiaty zdobyte dla Polski

Powiat	Polen	Niemcy
Bytom	12 500	1 000
Katowice	2 000	10 000
Pszczyca	10 000	500
Rybnik	10 000	500
Wodzisław	10 000	500
Wieliczka	10 000	500
Żywiec	10 000	500
Łowicz	10 000	500
Opole	10 000	500
Strzelce	10 000	500
Olesnica	10 000	500
Kłodzko	10 000	500
Żywiec	10 000	500
Łowicz	10 000	500
Opole	10 000	500
Strzelce	10 000	500
Olesnica	10 000	500
Kłodzko	10 000	500

Tych powiatów nam liturgii niemieckie wyrwać nie zdołają.
RELACJA Z „GAZETY ROBOTNICZEJ”
Z 23 MARCA 1921 ROKU.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

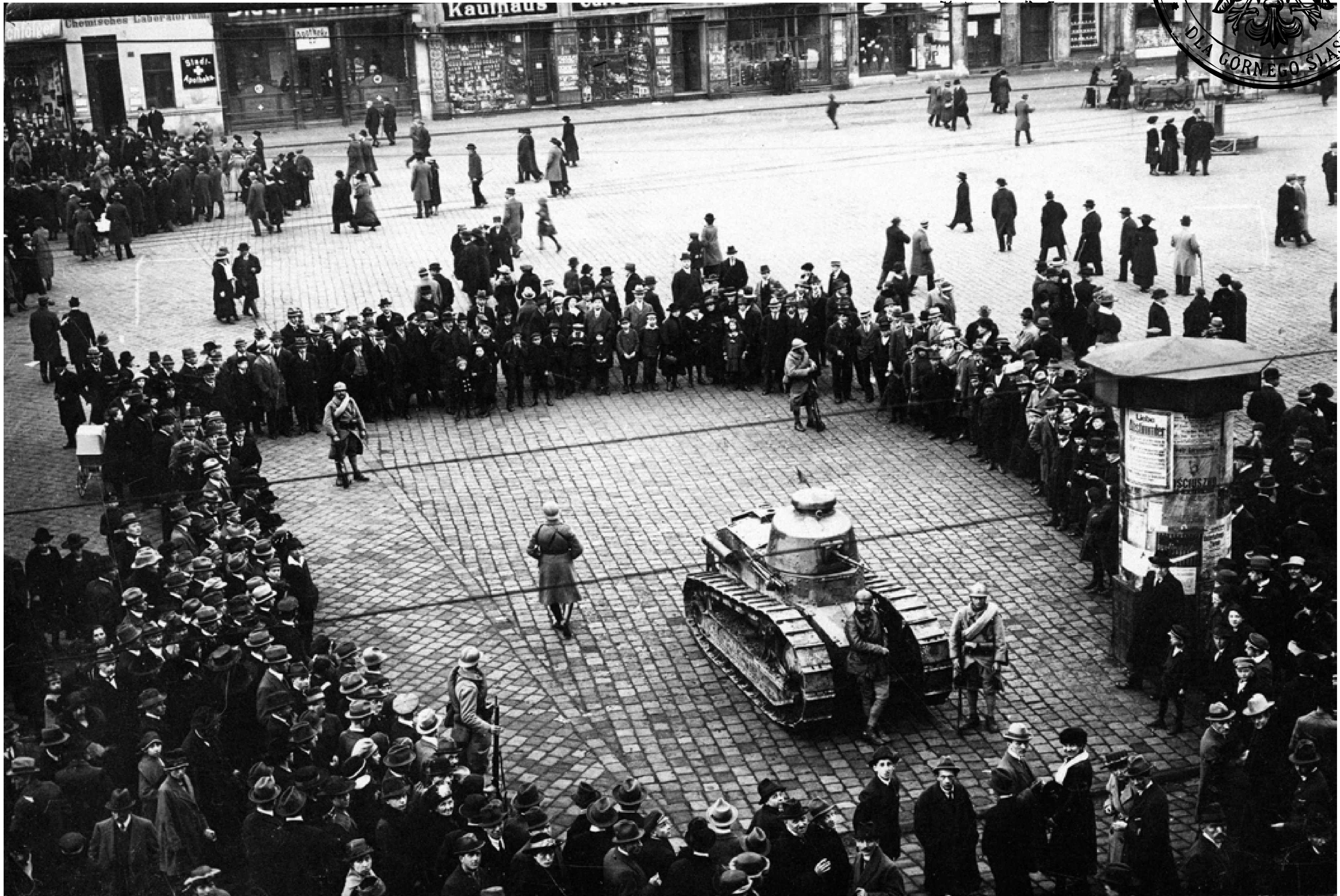
Prasa paryska o plebiscycie.

Paryż. (PAT). „Petit Parisien” donosi, że sprawa wyznaczenia nowej granicy na Górnym Śląsku nie będzie załatwiona przed połową miesiąca kwietnia. Komisja trzech członków musi tę nową granicę przedłożyć sprzymierzonym. Dopiero wtedy odbędzie się posiedzenie konferencji Ambasadatorów, która ostatecznie zatwierdzi sprawę. Jeżeli zajdzie potrzeba, wówczas sprawa ta będzie przedłożona Radzie Najwyższej.

RELACJA Z „GAZETY ROBOTNICZEJ”
Z 30 MARCA 1921 ROKU.
ZE ZBIORÓW ŚLĄSKIEJ BIBLIOTEKI CYFROWEJ

Plebiscit-Kommissariat
für Deutschland
Abt. C. U. D.

FRANCUSCY ŻOŁNIERZE NA RYNKU W KATOWICACH W DZIEŃ PLEBISYTU. ZE ZBIORÓW NARODOWEGO ARCHIWUM CYFROWEGO

Deutschland — Niemcy

PLEBISYTOTOWE KARTY
WYBORCZE SŁUŻĄCE DO
GŁOSOWANIA ZA NIEMCAMI
I ZA POLSKĄ (KAŻDY WYBORCA
OTRZYMYWAŁ DWIE KARTY, DO
URNY WRZUCAŁ TYLKO JEDNĄ).
ZE ZBIORÓW MUZEUM HISTORII KATOWIC

Polska — Polen

KOMISJA PLEBISYTOTOWA POWIATU KATOWICKIEGO. ZE ZBIORÓW ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNEGO W KATOWICACH